

ŠTIRI FUNKCIJE

(Talcott Parsons, Platt G. M.: The American University, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1974, str. 13-15).

Latentno vzdrževanje vzorca

Funkcija vzdrževanja vzorca skuša na obeh primarnih oseh¹ formulirati osnovo za razločevanje referenčnega sistema. Pravi vzorec je namreč tisti, ki definira distinktivno naravo sistema kot razločenega od lastnih okolij. Na drugi osi je latentno vzdrževanje vzorca fokus vzdrževanja kontinuitete – vključno s kontinuiteto vzorca razvoja – skozi čas. Torej ima naš koncept distinktivnega sistema akcije veliko skupnega s tistim, ki ga je razvil Ernst Mayr² za organske vrste. Če ta analogija drži, bi bilo treba funkcijo vzdrževanja vzorca razumeti kot ekvivalent tiste funkcije, ki vzdržuje integriteto za vrsto tipičnega poola genov.

Konceptualizacija področja te funkcije je šla skozi razvoj, na katerega so vplivali koncepti lingvistike ter koncepti področja kibernetike in informacijske teorije, kot so npr. kodi, vzorci in programi. Za nekatere izmed konceptov genetike in lingvistike se zdi, da se v določenih vidikih zlivajo v eno.

Koncept vzorca je ravno prav neprecizen termin, da lahko označi opredeljeno in kontrolno komponento sistema akcije, ki je v primerjavi z operativnimi funkcijami sistema, posebej s tistimi, ki vključujejo akcijske ekvivalente energije v fizikalnem smislu, latentna. To pomeni, da naj bi bila ta komponenta razumljena kot sočasno kontrolna in ločitvena. Njene poteze vnaprej pogojujejo določene specifične systemske interesne operacije, ki pa jih bodo preživele. V terminih akcije gre tu za koncept kulture; prav kultura namreč v določenih smislih transcendirata partikularne socialne in psihološke sisteme. Tu obstaja analogija z genskim poolom vrst, saj le-ta prav tako transcendirata tako slehernega fenotipskega posameznika kot tudi agregate posameznikov.

Adaptacija

Funkcija adaptacije, ki je vzeta iz biološke teorije, zadeva soočanje sistema z okoljem s posebnim poudarkom na dolgoročnih interesih sistema, in to ne zgolj na tistih, ki so povezani z vzdrževanjem sistema, temveč tudi na tistih, ki so povezani s potenciali razvoja sistema v evucijskem smislu. Vključuje ne le vzorec, temveč tudi zmožnost sistema za dejansko funkcioniranje, ki po eni strani vzdržuje integriteto vzorca in se po drugi strani srečuje s tistimi silami iz okolja, ki so sile njegove lastne aktualizacije. Dimenzija adaptacije je generalizacija adaptacijske zmožnosti. S tem mislimo, da gre pri adaptaciji za razvoj modelov, ki niso prilagojeni zgolj določenim specifičnim pritiskom iz okolja, temveč so uporabni za pokrivanje bistveno širših razponov takšnih pritiskov. Tako je v terminih akcije na primer kognitivna zmožnost v lastni adaptivni signifikanci visoko generalizirana. Kajti vedeti zgolj, kako opraviti s komarji kot nadlogo človeškega bivanja, ne da bi pri tem vedeli tudi, kako opraviti z drugimi insekti, bi pomenilo nizko stopnjo adaptivne zmožnosti. Adaptacija pa ni zgolj pasivna prilagoditev pogojem okolja, kot je to na primer izogib propadu, temveč vključuje številne zmožnosti obvladovanja pogojev okolja in takšno uporabo virov, ki jih ponuja okolje, ki je v interesu funkcioniranja sistema.

Doseganje cilja

Funkcija doseganja cilja zadeva potrebe sistema akcije, da ustvari relativno specifične odnose sistema z okoljem ter takšne strukture in procese, ki krepijo zmožnosti sistema za tovrstno početje. Tako je za mobilno žival iskanje hrane učinkovito izvrševana funkcija, če lahko lačna žival normalno kontaktira z ustreznimi viri hrane in dosega normalno kontrolo nad prehrabnimi objekti. Doseganje cilja je treba v njegovi specifičnosti ločevati od adaptacije. Tu gre najprej za specifičnost glede relevantnosti vzorca ujemanja med potrebo sistema in objektom okolja, gre pa tudi za specifičnost glede časovnosti, saj je treba ločevati specifične priložnosti, da se aktivira k cilju orientirano vedenje specifičnega tipa, od dolgoročneje in bolj generalizirane adaptacije v celotnem okolju.

Skupaj s tem, ko živi sistem razvija zmožnosti, da se kosa z razlikujočim se in variirajočim okoljem, mora tudi generalizirati zmožnosti za takšno početje, ne pa da zgolj reagira na ad hoc stimulanse iz okolja, ko pač zadenejo sistem. To pa je osnova za razlikovanje med doseganjem cilja in adaptacijo kot funkcionalnima kategorijama.

Integracija

Integracija je sistemu notranji dvojniki adaptacije okolju. Iz razlogov, ki smo jih omenjali že zgoraj, postane sistem notranje diferenciran in izpostavljen diferenciranim odnosom do lastnega okolja, vključujoč oboje, inpute in outpute. Ti (prav tako kot notranji procesi) aktivirajo notranje enote, in to diferencirano glede na tip funkcioniranja in glede na čas. Neposredni učinek teh variabilnih procesov na jedro sistema bi, če bi ne obstajali nikakršni posredniški mehanizmi, ki pomagajo blažiti potencialne konflikte in lajšati vzajemna ojačanja, bila dezorganizacija, kakor jo razumemo z zornega kota vzdrževanja vzorca in implementacije. Pri integraciji je pomemben dejavnik generalizacije, natančno tako, kot je pomemben za adaptivno funkcijo. Funkcionalne potrebe sistema so lahko z integrativno organizacijo generalizirane tako, da se je z njimi mogoče ukvarjati na način, ki transcendirajo njihove ad hoc vplive v partikularnih okoliščinah. Konceptija relativno stabilnega notranjega okolja, kakor so jo za fiziologijo razvili francoski fiziolog Claude Bernard in njegov harvardski naslednik Walter B. Cannon, za sociologijo pa Emil Durkheim, čigar ime bo v tem delu pogosto omenjeno, je vidik organizacije sistemov, ki zadeva integrativne funkcije.

Prvi nivo, na katerega bomo spustili splošno funkcionalno paradigmo, je nivo aplikacije na splošni sistem akcije kot tak, ki ga razumemo, kot je pokazano v diagramu skice 1.2.,³ kot vzdolž funkcionalnih osi diferenciranega v štiri primarne subsisteme.

Te bomo, kot že rečeno, imenovali kulturni sistem (L), socialni sistem (I), personalni sistem (G) in vedenjski organizem (A). Treba pa je jasno izpostaviti, da ti sistemi niso razumljeni kot razredi konkretnih entitet, ampak kot analitično definirane abstraktne entitete, ki so abstrahirane od velikega števila znanih in spoznavnih "podatkov" o človekovi akciji in vedenju.

(...)

OPOMBE

- 1 Gre za osi, ki ju Parsons uporablja pri razdelavi svoje paradigme štirih funkcij sistema, in sicer za os eksternost-internost (prva os) in za os instrumentalnost-konsumatornost (druga os). Latentno vzdrževanje vzorca tako oblikuje osnovo razločevanja sistema tako po osi instrumentalnost-konsumatornost kot tudi po osi eksternost-internost. Prim. Parsons T., Platt G. M.: *The American University* (Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1974, str. 13-18).
- 2 Ernst Mayr, *Populations, Species, and Evolution* (Cambridge, Mass., Belknap Press of the Harvard University Press, 1970). 1. poglavje.
- 3 Gre za klasično Parsonsovo AGIL-shemo strukture splošnega sistema akcije, kjer je v polje A vmeščen vedenjski organizem, v polje G personalni sistem, v polje I socialni sistem in v polje L kulturni sistem (isti vir, str. 15).